

FAKTA OM DEN SVENSKA ALKOHOLPOLITIKEN

2011

SPRIT & VINLEVERANTÖRSFÖRENINGEN

INLEDNING

Sedan 2003 har SVL givit ut två versioner av *Fakta om den svenska alkoholpolitiken*. Det har gått tre år sedan den senaste versionen och det är nu dags för en uppdatering.

I regeringens senaste åtgärdsprogram för alkohol, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2011 slår man fast att det övergripande målet för ANDT-politiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Detta mål ska främst uppnås genom att minska konsumtionen och minska skadliga dryckesvanor.

Ett av delmålen är att själva tillgången till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska. En viktig del i detta är att stärka arbetet mot illegal brottslighet.

Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska också successivt minska. Barn behöver skydd. Det behövs begränsningar av tillgången och en mycket starkare tillsyn.

I Sverige använder vi oss främst av två styrmedel för att kontrollera konsumtionen: begränsad tillgång till alkohol genom Systembolagets monopol och höga priser på alkohol genom alkoholskatterna. Av EU:s 27 medlemsstater har Sverige högst skatt på spritdrycker. Skatten på vin är den fjärde högsta efter Finland, Storbritannien och Irland.

Det finns dock andra inköpskanaler än Systembolaget. Vi kan exempelvis köpa alkohol på restauranger men vi har också möjligheten att köpa alkoholen utomlands, antingen själva eller genom någon annan.

Sedan 2004 är den formella gränsen för vad som betraktas som "eget bruk", när privatpersoner

fraktar alkohol över nationsgränserna inom EU, fastställd till 10 liter sprit, 20 liter starkvin, 90 liter vin och 110 liter öl. Men denna formella gräns för eget bruk kan överskridas om det finns synnerliga skäl, till exempel att man ska ordna födelsedagsfest. I praktiken kan man alltså säga att den tillåtna privatinförseln för personligt bruk är obegränsad i dagsläget.

Debatten om alkoholpolitiken tycks aldrig svalna. Frågor som just nu diskuteras inom den svenska alkoholpolitiken är möjligheten till gårdsförsäljning, behov av ökad uppföljning av regeringens insatser på det alkoholpolitiska området och nu på senaste tiden har frågan om införsel och alkoholskatten tagit fart på allvar. Detta i och med flera tydliga signaler om att införseln, såväl den lagliga som den olagliga, ökar samtidigt som det diskuteras en höjning av alkoholskatten, något som många tror kan spä på införseln ytterligare.

Det gör att det är viktigt för alla intressenter att blicka framåt för att försöka förhindra möjliga skadliga konsekvenser av politik som egentligen menar väl.

Sveriges sprit- och vinleverantörer stödjer till fullo en sund och hållbar alkoholpolitik. Vi vill bidra till att utveckla den svenska modellen som givit en kombination mellan socialt ansvarstagande, en god tillgänglighet och ett brett utbud.

Men är det något de senaste åren visar med all önskvärd tydlighet så är det att inget kan tas för givet. Vi måste vara beredda att hela tiden utveckla och anpassa den svenska modellen för att dess övergripande syften ska kunna försvaras och förstärkas.

Erika Nylander
VD, Sprit- och Vinleverantörsföreningen (SVL)
www.spritochvinleverantorererna.se

GRÄNSLÖS HANDEL

Det finns idag ingen entydig bild över hur mycket alkohol som kommer in i Sverige över gränserna. Även om detta framför allt gäller den illegala smuggelspriten, så kan samma osäkerhet sägas gälla den lagliga privatinförseln av alkohol.

Den mest heltäckande statistik som finns på området kommer från forskargruppen SoRAD vid Stockholms universitet, som under flera år haft regeringens uppdrag att följa bruket av alkohol och droger inom ramen för ett projekt kallat Monitorprojektet.

SoRADs metod bygger på en modell som utgår ifrån statistik över registrerad alkoholförsäljning (Systembolaget, restauranger samt folköl i livsmedelsbutiker) och lägger till skattningar av oregistrerad alkohol med hjälp av en löpande frågeundersökning där 1500 slumpmässigt utvalda svenskar blir intervjuade varje månad. Telefonintervjuer ger en ganska god uppskattning - givet att de intervjuade minns och berättar korrekt om vad och hur mycket alkohol de tagit med sig från utlandet.

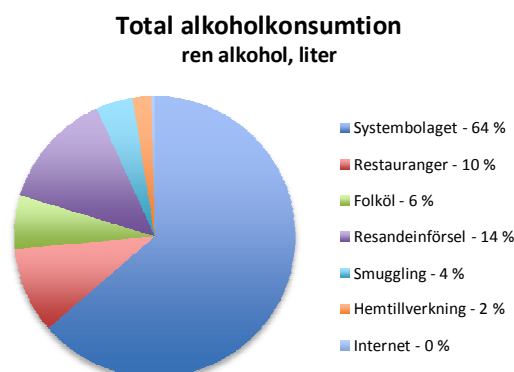
Att få fram den lagliga försäljningen via Systembolaget och landets restauranger är ganska enkelt. Här finns sammantaget relativt precisa försäljningssiffror.

Svårare blir det naturligtvis att sätta en siffra på den lagliga privatinförseln eftersom den varken registreras eller hamnar i exempelvis skatteverkets statistik.

Det riktigt problematiska statistiskt sett är naturligtvis att uppskatta smuggling och hembränning. SoRAD har i sin statistik försökt att ta hänsyn till detta, samtidigt som det är en uppenbar risk att den som köpt hembränd eller smugglad sprit inte utan vidare är beredd att berätta detta för en telefonintervjuare som ringer från en statlig myndighet med regeringsuppdrag att kartlägga bland annat brottslighet och alkohol.

Detsamma gäller förmodligen de personer som står bakom organiserad smuggling. Att de skulle ingå i SoRADs underlag framstår som ytterst tveksamt. Än mindre sannolikt verkar det att de, om de skulle bli uppringda, i detalj skulle redogöra för vilka mängder alkohol de faktiskt smugglat in i långtradar och skåpbilar.

SoRADs beräkning av den totala alkoholkonsumtionen i Sverige under 2010:

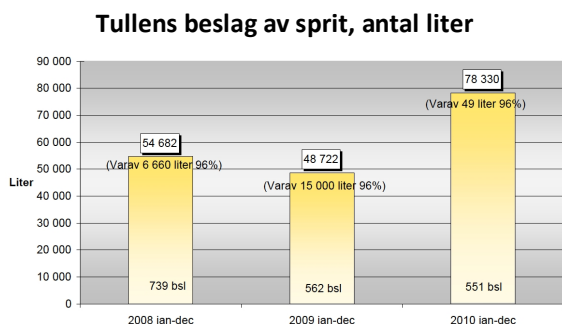

När SoRADs siffror för alkoholkonsumtionen under 2010 kom ut visade statistiken att nästan två tredjedelar av all alkohol köps på Systembolaget samtidigt som resandeförseln minskar jämfört med året innan och då i synnerhet smugglingen som enligt siffrorna ska ha minskat med över 30 %.

Det råder dock delade meningar om alkoholstatistiken. SoRADs beräkningar för 2010 visar på helt motsatt utveckling jämfört med SVL's medlemmars försäljningssiffror på alkohol till gränshandelsbutiker i Tyskland som under 2010 ökade rekordartat med 31,4 % jämfört med året innan.

Procentuell förändring i antal liter sprit införd från utlandet		
	SoRAD (Förändring i Resandeförsel + Smuggling av sprit)	SVL's gränshandelsindex:
Förändring fr 2006 till 2007	-5,5 %	22,9 %
Förändring fr 2007 till 2008	-21 %	5,7 %
Förändring fr 2008 till 2009	-11,7 %	4,7 %
Förändring fr 2009 till 2010	-0,04 %	31,4 %

Tittar man på Tullverkets uppgifter angående beslagtagn alkohol för samma år, 2010, visar även detta på en annan bild än den SoRAD ger. År 2010 beslagtogs nästan dubbelt så mycket sprit som under 2009 trots att antalet beslag till och med var något färre.

Tullen kommenterar den stora införseln och sina siffror så här: "Det är de stora beslagen som har ökat. Det kan handla om tusentals liter vid ett beslag och då är det en organiserad verksamhet där man ska sälja det vidare på den svarta marknaden. Om det inte var lönsamt skulle man inte hålla på", säger Jonas Karlsson, sakkunnig på Tullverket till Svenska Dagbladet. De har även uttryckt förvåning kring SoRADs siffror: "Vi ifrågasätter inte SoRADs uppgifter men vi ser det vi ser och vi kan inte märka av någon minskning. När kvantiteterna nästan har fördubblats vid beslagen tyder det snarare på ett ökat intresse för den här handeln", säger han.

SoRAD är dock inte främmande för kritiken och ska se över sin statistik: "På SoRAD är man medveten om att framförallt den illegala alkoholen är svår att beräkna och därmed förknippad med större osäkerhet [...] Mot bakgrund av senare års tilltagande diskussion om kvaliteten i frågeundersökningar har ett flertal metodanalyser genomförts under ramen för Monitorprojektet under senare år. På basis av dessa analyser diskuteras olika modeller för att korrigera resultaten i Monitorprojektet för att på så sätt säkerställa tillförlitligheten i statistiken."

SoRAD ska alltså se över sina siffror, men om det räcker är svårt att säga. Uppenbart är dock att

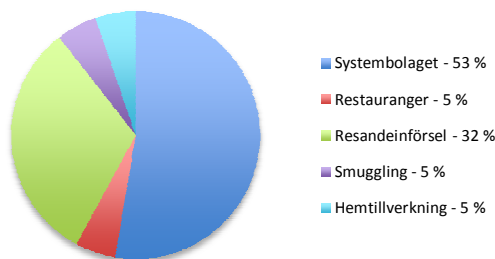
smugglingen är ett problem i sig - eftersom den både innebär att organiserad brottslighet får en inkomstkälla de inte borde ha möjlighet till och att den smugglade alkoholen i många fall säljs till ungdomar och andra grupper som alkoholpolitiken syftar till att skydda.

Det finns alla skäl att motverka smugglingen med både tvångs- och skattemedel för att skydda de i sammanhanget svagaste grupperna.

Sprit

Även med försiktiga uppskattningar av andelen oregistrerad sprit står Systembolaget och restauranger i Sverige bara strax över hälften av den sprit som säljs i Sverige. SoRAD har ännu inte kommit ut med nya siffror som tagit större hänsyn till den legala och illegala införseln. Trots detta ligger den legala införseln på hela 32 procent. Mycket av denna alkohol säljs sedan vidare, men det behöver inte kallas för smuggling för det. Detta är idag en gråzon. Storskalig införsel är laglig - smuggling blir det först om införseln görs för kommersiell hantering, något som visat sig vara svårt att bevisa i domstol.

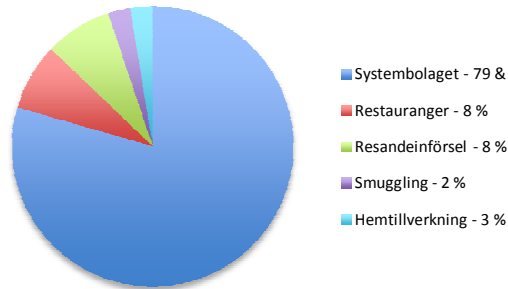
Sprit
Skattningar för 2010

Vin

När det gäller vin är situationen annorlunda: Hela 79 procent av det vin som enligt SoRADs uppskattningar förbrukas i Sverige köps från Systembolaget - och läggs det vin som dricks på restauranger till, blir andelen registrerat vin nära 90 procent.

Vin
Skattningar för 2010

Det är dock värt att notera att privatimporten är lika stor som allt det vin som säljs på landets alla restauranger.

Näthandel

Den stora skillnaden mellan svenska och utländska alkoholpriser har också gett en stor skjuts till näthandeln med sprit. Tullens beslag av internetbeställd sprit femfaldigats mellan 2010 och 2011. I dag beställer tusentals svenskar alkohol från andra EU-länder, främst Tyskland.

- Under hela 2010 togs 4 200 liter sprit om hand av tullen – under 2011 års första åtta månader är siffran 14 000 liter.
- Under 2010 togs 6 400 liter vin – under 2011 års första två tredjedelar är siffran 24 500 liter.
- Öl togs det 27 500 liter under hela fjolåret – hittills i år är siffran 59 500 liter.

Siffrorna kommer från en artikel i DN den 20 september 2011 och de beräknas stiga: "Det kan landa på fem gånger så mycket för sprit innan året är slut", säger Sune Rydén, nationell alkoholspecialist på Tullverket.

Det finns enligt Systembolaget minst 66 privata internetalkoholföretag och det finns två typer av företag som levererar alkohol via internet: de som registrerat sig och betalar svensk skatt och de som betalar annan EU-skatt och låter kunden ta ansvar för om alkoholskatt ska betalas i Sverige. Ett av företagen, Tegalob – "bolaget" baklänges – säger till Dagens Nyheter att man har 10 000 – 11 000 kunder i Sverige. Här betalar

kunden tysk alkoholskatt. Trots fraktkostnad blir det upp till 40–50 procent billigare än med Systembolaget.

Majoriteten av de som beställer alkohol på nätet betalar inte den skatt som svenska staten kräver. I år har Tullverket kontrollerat 1 480 privatpersoner som importerat alkohol via leverantörer på nätet. Ingen av dem som fastnat i kontrollerna hade betalt alkoholskatt för sina varor. Enligt Sune Rydén, alkoholexpert vid Tullverket, så blir det flesta förvånade och arga över att deras varor fastnat i tullen och många är ovetande om att de är skyldiga att betala skatten. "Det finns två typer av dem som inte har betalat. Främst handlar det om en Svensson ute i landet som inte insett att de är skyldiga att betala. Men sedan finns den mer nogräknade typen som oftast tar in stora partier av alkohol", avslutar han.

GRÄNSLÖS BROTTSLIGHET

Smuggling är per definition brottsligt eftersom det bryter mot lagen. Men det riktigt allvarliga ur ett samhällsperspektiv är det faktum att organiserad brottslighet ligger bakom en stor del av smuglingen. Att så är fallet lär vara oomtvistat.

På Brottsförebyggande rådets (BRÅ) hemsida kan man läsa att den organiserade brottsligheten främst arbetar med att förse marknaden med illegala och "skattefria" varor och tjänster, som narkotika, alkohol, vapen, storskaligt svartarbete och sexuella tjänster. Den ligger även bakom en viss del av stöldbrottsligheten och till viss del rån samt hälerier med anknytning till sådan brottslighet. Det är alltså smuglingen som förser de brottsliga nätverken med pengar. Den organiserade brottslighetens "muskler" byggs upp av den faktiska kriminella verksamheten, som genererar dess inkomster.

BRÅ:s forskning visar också att den organiserade brottsligheten ofta drivs systematiskt, som en affärsmässig och vinstinriktad verksamhet. Göteborgs-Posten har under året rapporterat om en organiserad, systematisk, omfattande och inkomstbringande kriminell verksamhet vars främsta offer är ungdomar och missbrukare. Tidningens reportrar har avslöjat de omfattande alkoholtransporterna från Burg och Puttgarden i norra Tyskland till Göteborg där ljusskygga langare kör alkoholen vidare till kunder i hela stan. Många ungdomar har telefonnumren till langarna i mobilen och det dröjer inte länge innan alkoholen kan byta ägare.

Socialarbetare och fältassistenter, de som arbetar nära ungdomar och träffar dem ute på stan, vittnar om problemet: "Jag har aldrig träffat någon ung människa som haft svårt att få tag på alkohol eller narkotika", säger Mattias Gullberg, socionom och familjeterapeut på Mini-Maria Hisingen. "De rullande systembolagen är snabbt på plats och erbjuder låga priser och nästan obegränsade mängder öl, vin och sprit", fortsätter han.

Problemet är att den organiserade brottslighet skapas av, och får sin näring från, en svensk skattepolitik som gör storskalig smuggling till en ytterst lönsam verksamhet. I och med en alltmer systematisk införsel blir även alkoholen billigare för köparna i Sverige. "Det har länge varit lätt att gå tag i alkohol men de omfattande busstransporterna och den effektiva distributionen har medfört att många unga har råd att dricka väldigt mycket", fortsätter Gullberg.

Att det är viktigt att komma till rätta med detta problem är uppenbart. Dels eftersom det rent generellt borde vara av ett gemensamt samhällsligt intresse att motverka alla tendenser till att organiserad brottslighet får fäste. Dels utifrån de grundläggande principerna för den svenska alkoholpolitiken, som bygger på att motverka de negativa sidorna av alkoholen som missbruk, ungdomars drickande etc.

Hur kan man då komma till rätta med smugglingen - som av allt att döma är betydligt större än vad SoRAD får fram vid sina telefonintervjuer?

Ett sätt är naturligtvis att satsa mycket stora resurser på tull och polis. Problemet med detta är att tullen och polisen har många andra brott som också ska prioriteras. Smuggling av narkotika eller människor anser de flesta till exempel vara ett allvarigare brott än smuggling av sprit och vin. Ett annat problem är gråzonen. Även storskalig införsel är laglig - smuggling blir det först om införseln görs för kommersiell hantering, något som visat sig vara svårt att bevisa i domstol.

Lars Bäckström, tillförordnad chef för gränsskyddsavdelningen på Tullverket i Malmö, ser inte hur smugglingen ska kunna stoppas utan att något drastiskt görs, som ändrad lagstiftning eller sänkta alkoholskatter. "Smugglingen ökar för varje år och en skattehöjning skulle inte dämpa lusten att smuggla", konstaterar han.

Ett annat sätt att förhindra detta är naturligtvis att göra smugglingen mindre lönsam, såsom BRÅ och även Lars Bäckström talar om ovan. Det enda sättet att göra detta är att sänka de svenska punktskatterna för att på så vis minska prisskillnaden mellan alkohol såld på Systembolaget och alkohol såld i EU-länder med lägre alkoholbeskattning.

Minskar den ekonomiska vinsten för både säljare och köpare kommer den illegala marknaden att minska automatiskt.

Det tredje sättet att hantera problemet är att fortsätta som hittills: Att blunda eller rent av förneka problemet. Att med hänvisning till statistik som är byggd på telefonintervjuer påstå att smuggling inte är något egentligt problem. Att hävda att införseln av alkohol är ett minskande problem och att allt nog ordnar sig utan att vi gör något.

De allvarligaste följderna av den spritsmuggling och bakluckeförsäljning av alkohol är inte förlorade skattekrönor (även om det också är en negativ konsekvens). Den verkliga tragedin är att en stor del av de hundratusentals liter sprit, vin och öl som bussas från Tyskland och Sverige hamnar i händerna på unga människor som inte klarar av att kontrollera sitt drickande och utsätter sig för stora risker. Organiserad brottslighet bryr sig varken om åldersgränser eller öppettider.

Om svensk alkoholpolitik verkligen ska beskrivas som ansvarstagande borde detta inte vara ett alternativ.

Källor:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/alkoholsiffror-forvanar-tullen_5941819.svd

http://www.bra.se/extra/news/?module_instanc e=2&id=28

Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige under 2010 – en preliminär skattning, www.sorad.se

http://www.tullverket.se/download/18.286a554112d2d29201a8000781/beslagsstatistik_jan-dec_2008-2010.pdf

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.656365--har-ringt-polisen-sex-ganger->

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/sprithandel/1.663755--fyllor-som-skulle-knacka-de-flesta->

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/sprithandel/1.657369-tullen-gar-pa-knana-drar-anda-ned>

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/tullens-beslag-av-sprit-kopt-pa-natet-okar-stort>